

## Provozní řád a havarijní plán pracoviště, které nakládá s biologickými činiteli

**Upozornění: Nenahrazuje provozní řád a havarijní plán tam, kde je požadován zákonem č. 78/2004 Sb., o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a genetickými produkty!**

### Úvod

Tento dokument je určen pro všechna pracoviště, kde se nakládá s potenciálně škodlivými biologickými činiteli. Pokyny jsou zaměřeny především na mikrobiologické laboratoře, ale vztahují se také na další pracoviště, kde se zpracovává materiál obsahující jakoukoli potenciálně škodlivou biologickou látku. Pokyny vycházejí z nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů (novely č. 68/2010 Sb., 93/2012 Sb., 9/2013 Sb.). Pro pracoviště, kde se nakládá s geneticky modifikovanými organismy (GMO), platí požadavky zvláštního předpisu (zákon č. 78/2004 Sb.) Vzhledem k tomu, že nakládání s GMO 1. kategorie rizika představuje činnosti bez rizika nebo se zanedbatelným rizikem škodlivého působení na zdraví a životní prostředí stejně jako nakládání s biologickými činiteli skupiny 1, bude možné tímto dokumentem nahradit (v případě schválení novely zákona č. 78/2004 Sb.) havarijní plán pro nakládání s GMO 1. kategorie rizika.

Tento provozní řád a havarijní plán je obecným textem, na jehož základě si jednotlivá pracoviště vypracují dokument obsahující konkrétní údaje a postupy odpovídající jejich specifickým činnostem.

### Vymezení biologických činitelů

1. Biologickými činiteli jsou všechny mikroorganismy, buněčné kultury a endoparaziti, kteří mohou vyvolat infekční onemocnění nebo alergické a toxické projevy v živých organizmech.
2. Biologické činitele se klasifikují podle míry rizika infekce do čtyř skupin. Zde se uvádí pouze skupina 1 a 2.

**Skupina 1:** Biologické činitele, u nichž není pravděpodobné, že by mohly způsobit onemocnění člověka

**Skupina 2:** Biologické činitele, které mohou způsobit onemocnění člověka a mohou tedy být nebezpečím pro zaměstnance. Je však nepravděpodobné, že by se rozšířily do prostředí mimo pracoviště. Účinná profylaxe nebo léčba případného onemocnění jsou obvykle dostupné. **Příloha: Seznam biologických činitelů skupiny 2, 3 a 4.**

### Provozní řád a havarijní plán

a) **Pracoviště:**

b) **Vedoucí pracoviště: (+ telefonní číslo)**

c) **Osoba odpovědná za bezpečnost při práci a ochranu zdraví: (+ telefonní číslo)**

d) **Telefonní čísla pro tísňové volání (při mimořádné události):**

150 - Hasičský záchranný sbor ČR

155 - Zdravotnická záchranná služba

112 - Mezinárodní tísňové volání

**e) Obecné pokyny:**

1. Pracoviště je přístupné pouze osobám, které jsou zde zaměstnány. Všechny tyto osoby musejí být o povaze práce a možných rizicích náležitě poučeny. Vstup na pracoviště je jiným osobám umožněn pouze v doprovodu zaměstnance pracoviště. Děti nemají na pracoviště přístup.
2. Zaměstnanci musejí znát biologické činitele, s nimiž se na pracovišti pracuje, a jejich zařazení do skupiny rizika (skupina 1 nebo 2). Seznam biologických činitelů, se kterými se v místnosti pracuje, a jejich zařazení do skupin, je přílohou Provozního řádu. (**Příloha**).
3. O přístupu těhotných žen a pracovníků se zdravotním omezením rozhoduje vedoucí pracoviště.

**f) Pravidla bezpečnosti práce a hygieny**

1. Při práci s biologickými činiteli musí pracovníci dbát zvýšené opatrnosti a důsledně dodržovat mikrobiologickou čistotu pracovního oděvu, rukou, pracovního stolu, skla, podlahy i ostatního laboratorního zařízení. Musí být udržován pořádek a čistota, případné kontaminované přístroje a laboratorní oděvy je nutno bezprostředně dekontaminovat.
2. Při práci je třeba používat přiměřený pracovní oděv (pracovní plášť, latexové rukavice, pracovní boty, případně další části oděvu). Tento oděv se nesmí používat mimo toto pracoviště.
3. V místnosti musí být k dispozici na viditelně označeném místě vhodné dezinfekční prostředky pro dekontaminaci povrchů a kůže.
3. Je třeba dodržovat osobní hygienu, ruce po práci vždy důkladně umývat, případně dezinfikovat. Je zakázáno pipetovat ústy, je nutné se vyhnout možnosti kontaminace úst a očí, dveřních klik a předmětů obecného použití.
4. V místnostech je zakázáno jíst, pít a kouřit. V chladničkách a mrazácích nesmí být uchovávány žádné potraviny a nápoje.
5. Šatny a místa pro jídlo a odpočinek jsou od pracoviště s biologickými činiteli odděleny
6. Všechna pravidla bezpečnosti práce a hygieny je třeba s vyšším stupněm opatrnosti zachovávat v případě, že se jedná o biologické činitele skupiny 2, např. patogenní nebo podmíněně patogenní mikroorganismy. Příslušné místnosti je třeba řadit k rizikovým pracovištím, kde je nutno dodržovat přísná bezpečnostní opatření a speciální pracovní postupy. V těchto případech je nutné znát způsob šíření příslušné infekce a eliminovat ho vhodnými opatřeními (např. práce výhradně v bezpečnostních laminárních flow-boxech). Pokud je nutná práce mimo flow-box, je vhodným vybavením obličejová rouška a latexové rukavice. Je třeba se vyhnout vzniku aerosolů.

**g) Hodnocení zdravotního rizika**

Pro činnosti spojené s expozicí zaměstnanců biologickým činitelům je třeba stanovit povahu, míru a dobu expozice a stanovit veškerá rizika pro zdraví zaměstnanců a rozhodnout o

nezbytných opatřeních k ochraně zdraví. Hodnocení zdravotního rizika biologických činitelů skupiny 2 musí být popsáno v příloze k tomuto provoznímu řádu (**Příloha**).

## **h) Odpady**

Biologické činitele v pevných a tekutých odpadech musí být inaktivovány. Likvidace mikrobiologického materiálu musí být provedena fyzikální nebo chemickou sterilizací. Nejvhodnější způsobem inaktivace je autoklávování (125 °C, 45 min). Po inaktivaci je třeba rozhodnout, zda se jedná o neškodný odpad, který může být vylit do výlevky nebo přemístěn do směsného odpadu (obvykle biologické činitele skupiny 1), nebo zda se jedná o odpad kat. č. 18 01 03 (Odpady, na jejichž sběr a odstraňování jsou kladeny zvláštní požadavky s ohledem na prevenci infekce) dle vyhlášky č. 381/2001 Sb. zákona 185/2001 Sb. o odpadech, a musí být likvidován specializovanou firmou. Zvláštní pozornost je třeba věnovat ostrému infekčnímu odpadu. Pro použité injekční stříkačky a jehly je nutné stanovit bezpečný postup likvidace.

## **i) Opatření pro případ úrazu, havárie a požáru**

1. Práci je třeba organizovat a provádět tak, aby byla zachována bezpečnost při práci a ochrana zdraví.
2. Úrazy při zaměstnání, které nemají za následek pracovní neschopnost, se zapisují do knihy úrazů. O úrazu, majícím za následek pracovní neschopnost delší než 1 den je třeba sepsat záznam o úrazu. Zaměstnanci jsou povinni ihned hlásit odpovědné osobě všechny závady, které ohrožují bezpečnost práce, úrazy, nehody na pracovišti, havárie a požáry. Je-li to možné, pracovníci sami likvidují případné mimořádné události a jejich následky.
3. V místnosti nebo v nejbližším okolí musí být dostupná skříňka vybavená materiály a prostředky pro poskytnutí první pomoci.
4. Pro případ kontaminace infekčním biologickým činitelem (zvláště skupiny 2) je třeba vypracovat interní pokyn, který jasně popisuje jednotlivé kroky dekontaminace zaměřené na specifické biologické činitele používané na daném pracovišti.
5. V případě požáru jsou pracovníci, povinni ukončit práci s biologickými činiteli tak, aby bylo zabráněno jejich rozšíření, a uzavřít pracovní prostory. Pracovníci se dále řídí Požárním řádem, který je k dispozici v každé místnosti. Pokud hrozí únik biologického činitele, musí se zabezpečit nádoby a odpady kontaminované biologickým činitelem, řádně je označit a přesunout je na bezpečné místo, kde budou inaktivovány. Dále je třeba ihned informovat odpovědnou osobu.

**Datum:**

**Podpis**